

Андрущенко Сергій Васильович

Національний університет «Одеська юридична академія»,

аспірант кафедри морського та митного права

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗАХОДЖЕННЯ І ПЕРЕБУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОРАБЛІВ У МОРСЬКИХ ПОРТАХ УКРАЇНИ

У законодавстві більшості прибережних держав встановлений дозвільний порядок заходження іноземних військових кораблів до внутрішніх вод та портів. Відповідно до цього порядку, заінтересована держава дипломатичними каналами не пізніше визначеного терміну повинна направити запит державі, до торговельних портів якої передбачається захід її кораблів, і одержати на це відповідний дозвіл. Причому в запиті повинні бути зазначені цілі заходження, чисельність екіпажу і час перебування в порту. Що стосується військових портів, то вони, як правило, є закритими для відвідання іноземних військових суден. Особливий порядок перебування іноземних військових суден у внутрішніх водах, в т.ч. в портах України, впливає зі змісту статей 13, 14, 15 і 34 Закону України «Про державний кордон України» [1].

Правила плавання і перебування в територіальному морі, внутрішніх водах, на рейдах та в портах України іноземних військових кораблів затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 1996 р. № 529 [2] (далі – Правила). Правила визначають порядок здійснення іноземними військовими кораблями, а також іноземними підводними транспортними засобами (далі – іноземні військові кораблі) мирного проходження через територіальне море України та порядок їх заходження і перебування у внутрішніх водах, на рейдах та в портах України. Норми Правил, якими визначено вимоги до іноземних військових кораблів, можна класифікувати наступним чином.

Перша група – приписи – охоплює ті вимоги, що ставляться до зовнішнього вигляду, положення та дії адміністративної юрисдикції держави порту (несення свого військово-морського або державного прапору, перебування у надводному положенні – для підводних засобів, додержання правил радіозв'язку, навігаційних портових, митних, санітарних та інших правил, негайне повідомлення адміністрації найближчого порту України командиром іноземного військового корабля про вимушене недодержання Правил, користування послугами лоцманської і криголамної служби в тих районах, де лоцманське та криголамне проведення є обов'язковим; звільнення на берег особового складу за погодженням із старшим морським начальником; перебування у місці, визначеному старшим морським начальником порту; виконання вимог міжнародних медико-санітарних правил і вжиття заходів до запобігання занесенню заразних хвороб).

Друга – заборони (у внутрішніх водах України іноземні військові кораблі не повинні заходити до тих районів, в яких забороняється їх плавання і перебування; іноземним військовим кораблям у внутрішніх водах, на рейдах та в портах України забороняється здійснювати: загроза силою або її застосування проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності України чи якимось іншим чином на порушення принципів міжнародного права, відображених у Статуті ООН; будь-які маневри або навчання із зброєю будь-якого виду; будь-який акт, спрямований на збирання інформації на шкоду обороні або безпеці України; будь-який акт пропаганди, що має за мету посягання на оборону або безпеку України; підняття в повітря, посадка або прийняття на борт будь-якого літального апарата чи будь-якого військового пристрою; навантаження або розвантаження будь-якого товару, вантажу чи валюти, посадка або висадка будь-якої особи без дозволу українських компетентних органів; будь-який акт навмисного і значного забруднення навколишнього середовища; будь-яка промислова, дослідна і пошукова

діяльність (за винятком випадків, коли така діяльність провадиться з дозволу компетентних органів України або на підставі міжнародних договорів України); будь-який акт, спрямований на створення перешкод функціонуванню всіх систем зв'язку або інших споруд чи установок України; будь-яка інша діяльність, яка не має прямого відношення до проходження кораблів; використання радіотехнічних і гідроакустичних засобів під час стоянки в порту; фотографування та іншого виду зйомки військових кораблів і військових об'єктів на березі; самовільну зміну місця стоянки, використання портових споруд або систем; спуск на воду осіб або предметів, а також будь-яку діяльність під водою; будь-яку іншу діяльність, що суперечить законодавству України. Старшим морським начальником порту за попереднім проханням командира іноземного військового корабля (загону) може бути дозволено: проведення підводних робіт, пов'язаних з обстеженням або ремонтом підводної частини корпусу корабля; сходження на берег команд із зброєю для участі в парадах або траурних церемоніях).

Третя – санкції (у разі недодержання іноземним військовим кораблем, його плавзасобами, літальними апаратами або особовим складом під час плавання і перебування в межах внутрішніх вод, на рейдах та в портах України законів і правил України командирів іноземного військового корабля (загону) ставляться вимоги щодо необхідності їх додержання).

Четверта – дозволи (використання своїх радіоустановок за попередньою домовленістю з компетентними органами України і на раніше обумовлених частотах).

Таким чином, кількість приписів, заборон та санкцій значно відрізняється від кількості доволів, що є природнім, адже перебування в морських портах будь-якої держави військового корабля під іноземним прапором – це завжди небезпека порушення миру, спокою та безпеки держави порту. При цьому, маємо зауважити, що юрисдикція прибережної держави (України), зокрема

адміністративна, що має прояв як у встановленні відповідних режимних правил заходження та перебування таких кораблів у внутрішніх водах та територіальному морі, так й у наданні конкретного дозволу конкретному військовому кораблю, поширюється на територію іноземної держави, якою є борт відповідного військового корабля та його екіпаж – військовослужбовці. Це є характерною рисою дії юрисдикції прибережної держави у морських просторах, на що неодноразово зверталася увага у правничій літературі. А передбачена можливість вимагання від іноземного військового корабля додержання правил законів і правил України додатково підкріплюється нормами Інструкції про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів (катерів), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони України, затверджена наказом Адміністрації Держкордонслужби від 21.10.2003 р. № 200 [3].

Крім того, Правила містять докладну характеристику процедури отримання дозволу на заходження іноземними військовими кораблями у внутрішні води, на рейди та в порти України, які підрозділяються на: офіційні візити, які проводяться у зв'язку з важливими міжнародними і національними святами, при прибутті на іноземних військових кораблях глав держав (урядів) або з метою укріплення дружніх стосунків, а також у разі, коли держави взаємно домовилися надати візиту офіційного характеру; неофіційні візити, що проводяться, як правило, з навчальними, науковими або іншими цілями неофіційного характеру і не супроводжуються особливо урочистими церемоніями; ділові заходження, що проводяться, головним чином, з метою матеріально-технічного забезпечення, відпочинку особового складу і виконання інших завдань оперативного характеру.

Підставою для допуску іноземних військових кораблів у внутрішні води, на рейди та в порти України є попередній дозвіл Кабінету Міністрів України, якщо інший порядок не передбачений міжнародними договорами України.

Дозвіл на заходження іноземних військових кораблів у внутрішні води, на рейди та в порти України одержується за дипломатичними каналами не пізніше ніж за 30 діб до передбачуваного заходження, якщо спеціальною угодою не обумовлено інший порядок, з повідомленням при цьому таких відомостей: державна належність, кількість, клас кораблів; мета і характер заходження (офіційний візит, неофіційний візит, ділове заходження); порт, що передбачається відвідати; орієнтовна дата заходження і планована тривалість перебування; назва і основні розміри кораблів (водотоннажність, довжина, ширина, осадка); звання і прізвище командира загону і командира кожного корабля; загальна чисельність офіцерів, старшинського і рядового складу (окремо), список пасажирів на кожному кораблі; радіочастоти, якими кораблі бажають користуватися під час відвідування, а також дані про потужність радіопередавача. Ці умови не поширюються: на іноземні військові кораблі, на борту яких перебувають глави держав або урядів, і на військові кораблі, що їх супроводжують; на іноземні військові кораблі, що здійснюють вимушене заходження.

Кількість іноземних військових кораблів однієї й тієї ж держави, одночасне перебування яких допускається в одному порту України, якщо інше не обумовлено міжнародними договорами України, не повинна перевищувати трьох одиниць. Найбільший термін перебування кожного іноземного військового корабля в порту України, якщо одержаний дозвіл не передбачає іншого, не повинен перевищувати 7 діб. За виняткових обставин іноземному військовому кораблю може бути запропоновано до закінчення терміну перебування залишити порт і межі територіального моря України у встановлений термін. Для зустрічі іноземних військових кораблів висилається,

як правило, за межі територіального моря України військовий корабель України. Місце зустрічі погоджується попередньо. Для зв'язку старшого морського начальника з командиром іноземного військового корабля (загону) призначається офіцер зв'язку, який є офіційним представником старшого морського начальника.

Таким чином, в Україні визначено докладні правила заходження іноземних військових кораблів до внутрішніх вод та портів України, з переважаючою кількістю заборонних та приписових норм, що забезпечують можливість настання небезпечних наслідків для держави порту.

Список використаної літератури:

1. Про державний кордон України: Закон України від 04.11.91 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 2. – Ст. 5.

2. Правила плавання і перебування в територіальному морі, внутрішніх водах, на рейдах та в портах України іноземних військових кораблів, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.1996 р. № 529. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

3. Інструкція про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів (катерів), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони України, затверджена наказом Адміністрації Держкордонслужби від 21.10.2003 р. № 200 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 43. – Ст. 2287.